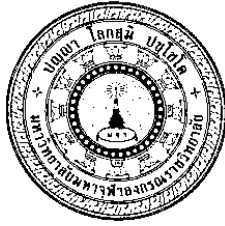

แนวทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนเกี่ยวกับอนิจจลักษณะในพระพุทธศาสนา
THE WAY OF PRACTICE ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF
TEACHING ABOUT ANICCA-LAKKHANA IN BUDDHISM

พ.ต.อ.ชุมพล ชนະนนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

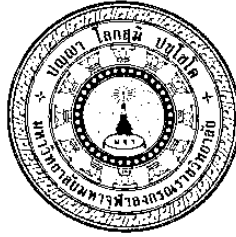
แนวทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนเกี่ยวกับอนิจจลักษณะในพระพุทธศาสนา

พ.ต.อ.ชุมพล ชนะนนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Way of Practice According to the Principles of Teaching About
Anicca-Lakkhana in Buddhism

Pol.Col. Chumphol Chananon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2016

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนเกี่ยวกับอนิจจลักษณะในพระพุทธศาสนา” เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหากฤษณะ ตรุโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร. เสนาะ ผดุงฉัตร)

กรรมการ

(ดร. ศศิวรรณ กำลังสินเสริม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ

ดร. เสนาะ ผดุงฉัตร กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

พ.ต.อ.....

(พันตำรวจเอก ชุมพล ชนะนนท์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : แนวทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนเกี่ยวกับบอญจลักษณะ
ในพระพุทธศาสนา
ผู้วิจัย : พ.ต.อ.ชุมพล ชนชนนท์
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
: พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร. ป.ธ.๙, พธ.บ. (ปรัชญา), ศน.ม.
(พุทธศาสนศึกษา), M.Phil., Ph.D. (Buddhist Studies)
: ดร.เสนาะ ผดุงฉัตร ป.ธ.๙, พธ.บ., M.A., พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา : ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีจุดประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาชีวิตมนุษย์ในพุทธศาสนา ๒. เพื่อศึกษาความเป็นบอญจลักษณะของชีวิตมนุษย์ในพุทธศาสนา ๓. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนเกี่ยวกับบอญจลักษณะในพุทธศาสนา

ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า พระพุทธศาสนากล่าวถึงชีวิตมนุษย์ มีองค์ประกอบ ๕ ประการอาศัยกันเป็นระบบและเป็นกระบวนการ สิ่งที่เราเรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา จึงเป็นเพียงคำสมมติที่เรียกว่าขันธ ๕ ที่มาประชุมกันขึ้น ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ย่อลงเรียกว่ารูปกับนาม

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงชีวิตมนุษย์มีลักษณะเป็นอนิจจัง กล่าวคือ ขันธ ๕ หรือที่รวมลงเรียกว่ารูปและนามของมนุษย์นี้ มีความไม่เที่ยง ไม่คงที่ มีความเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ตัวอย่าง แรกเกิดเป็นเด็ก แล้วเจริญเติบโตเป็นหนุ่มสาว จากนั้นก็ชราลง ในที่สุดก็ตายไป เมื่อมนุษย์เห็นตามความเป็นจริงในพระพุทธศาสนาว่า ความเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามสภาพเหตุปัจจัย มนุษย์ต้องเชื่อในเรื่องกรรม ชีวิตมนุษย์เกิดมาแล้วมีขันธ ๕ เปลี่ยนไปตลอดเวลา ไม่คงที่ ในที่สุดต้องจากโลกนี้ไป ดังนั้นมนุษย์สามารถนำหลักคำสอนอนิจจังในพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตของตนเอง ของครอบครัว

แนวทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนเกี่ยวกับบอญจลักษณะในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑. หลักไตรสิกขา ขั้นต้นคือการฝึกทางกายโดยมีการปฏิบัติตนและรักษาศีล ในขั้นกลางคือการฝึกจิตใจโดยการปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานเพื่อให้จิตตั้งมั่น ขั้นสูงมีการฝึกปัญญาโดยปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๒. หลักอริยสัจ ๔ ซึ่งบุคคลต้องทำความรู้จัก ๔ อย่าง ได้แก่ ๑) ทุกข์ในขันธ ๕ ๒) เหตุของความทุกข์คือตัณหา ๓) ความดับทุกข์นั้นคือนิพพาน ๔) ทางพ้นทุกข์โดยปฏิบัติตามมรรค ๓. หลักอัปมาทธรรม เมื่อบุคคลเข้าใจอริยสัจ ๔ เขาจะไม่ทำให้ตนเอง ครอบครวั และสังคมเดือดร้อน โดยการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปราศจากความประมาท เช่น ไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข มีความเพียรขจัดกิเลสเสมอ ด้วยการมีสติในการปฏิบัติสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน

Thesis Title : The Way of Practice According to the Principles of Teaching About Anicca-Lakkhana in Buddhism

Researcher : Pol. Col. Chumphol Chananon

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Phramaha Tawee Mahapanno (Lalong),
Pali IX, B.a., M.A., M.Phil., Ph.D. (Buddhist Studies)
Dr. Sanoh Padoongchatra, Pali IX, BA (Buddhist Studies), M.A.

Date of Graduation : 21 June 2016

Abstract

This research work is of the aims :- 1. to study the human beings lives in Buddhism, 2. to study the state of being Anicca-Lakkhana of the human beings life in Buddha, 3. to study the way of practice according to the principles of teaching about Anicca-Lakkhana in Buddhism.

From the research, it is found that Buddhism mentioned about the human lives which are of 5 organs helping one another in the system and in the process. What is called Satva and Buggale, the body, we and they. Thus, they are the supposed words called 5 Aggregates which come together which are Pupa, Vedana, Sanna, Sankara and Vinnana. In shorts they are called Rupa and Nama.

The Buddhism these is the mention of the human lives which are of the characteristics of Impermanence which are the Five Aggregates conclusively called the human beings Pupa and Nama which are impermanent, not stable and always changing all the time. For example, at the early birth, it is the young child. After they are grown up to be the youths, they become old and at last they die. When the human beings see the real truth according the Doctrinal principles in Buddhism that the change is according the causes and the factors, they must believe in the matters of Karmas. The human beings lives with the 5 aggregates can change all the time and not permanent. At last, they must go away from this world. So, the human beings can bring the principle of teaching called Anicca in Buddhism to be used in carrying out their lives and their families.

The way of practice according to the principles of teaching about Anicca-Lakkhana in Buddhism consists

1. Tisikkha at the beginning start which is the bodily training by practicing one and observing the Silas. In the middle state, it is the training of the mind by practicing Samatha Kammatthana to cause the mind to be well established. At the high state there is the training of the wisdom by practicing Vipassana Kammatthana.
2. Four Noble Truths which the people must know :- 1) Dukkha in Five Aggregates 2) The Causes of Dukkha which are Tanhas. 3) The extinguishing of Dukkhas, That is Nirvana. 4) The Way to be away from Dukkha by practicing according to the eight Maggas.
3. The Principle of Appamana Dhammas, when a person understands the principles of the Four Noble Truths, he or she will not cause himself, the family and societies to be in trouble, by his carrying out his life with the mindfulness and without Appamada, such as not to be connected with Apaya-Mukhas and with the effort in always getting rid of the defilements with the mindfulness in practicing Samatha Kammatthana and Vipassana Kammatthana.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์เมตตาช่วยเหลือศึกษานุศิษย์เป็นอย่างดี ยิ่งจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษา ๒ ท่าน คือ พระมหาทวี มหาปัญญา, ผศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์ และ ดร.เสนาะ ผดุงนัทร กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ทั้งสองท่านได้กรุณาให้คำแนะนำ ชี้แจง ตรวจสอบแก้ไข จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้โดยสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ในความกรุณาของท่านด้วยใจที่เคารพนอบน้อมไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณประธานสอบโครงร่างและประธานสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งคณะกรรมการสอบ ทุกท่านที่เมตตาให้คำแนะนำในการแก้ไขวิทยานิพนธ์ และขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ รวมทั้งเพื่อนร่วมชั้นเรียนทุกคนและเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยทุกท่าน

ขอขอบคุณผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จอีกท่านหนึ่งจะขาดเสียมิได้ เป็นน้องนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ รุ่น ๒๖ คือ เรืออากาศเอกหญิง ณพนธ์รัตน์ ธนัทพรหมกร ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่มีจิตใจเมตตาสูงประกอบด้วยพรหมวิหาร ๔ ได้ให้ความเมตตาช่วยเหลือจน วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จ

ผู้วิจัยขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและอำนาจแห่งความเพียรพยายามศึกษาธรรมใน พระพุทธศาสนาและในการค้นคว้าวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จงดลบันดาลให้ครูบาอาจารย์ และบุคคลผู้มี อุปการคุณทุกท่านที่มีความเมตตา กรุณา มุทิตาจิต ให้กำลังใจผู้วิจัยในการจัดทำวิทยานิพนธ์ใน ครั้งนี้มาโดยตลอด ขอให้ทุกท่านมีความสุข เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และ ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ ทุกประการเทอญฯ

พ.ต.อ.ชุมพล ชนะนนท์

๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ คำนิยามของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๙
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ ชีวิตมนุษย์ในพระพุทธศาสนา	๑๑
๒.๑ ความหมายของชีวิตมนุษย์โดยทั่วไป	๑๑
๒.๒ ความหมายของชีวิตมนุษย์ในพระพุทธศาสนา	๑๒
๒.๒.๑ รูปชั้น	๑๔
๒.๒.๒ เวทนาชั้น	๑๕
๒.๒.๓ สัญญาชั้น	๑๖
๒.๒.๔ สังขารชั้น	๑๗
๒.๒.๕ วิญญาณชั้น	๑๘
๒.๒.๖ อายตนะ	๑๙
๒.๓ สรุป	๒๔
บทที่ ๓ ความเป็นอนิจจลักษณะของชีวิตมนุษย์ในพระพุทธศาสนา	๒๖
๓.๑ ความหมายของอนิจจลักษณะ	๒๖
๓.๒ ความเป็นอนิจจลักษณะของชีวิตมนุษย์ในพระพุทธศาสนา	๒๖
๓.๒.๑ ชีวิตตกอยู่ภายใต้ลักษณะ ๓ ประการ	๒๗
๓.๒.๒ ชีวิตเชื่อมโยงกับสรรพสิ่ง	๓๖
๓.๒.๓ ชีวิตเป็นไปตามกรรม	๓๗

เรื่อง	หน้า
๓.๓ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความสุขในชีวิต	๓๘
๓.๓.๑ หลักไตรสิกขา	๓๙
๓.๓.๒ หลักอริยสัจ ๔	๓๙
๓.๓.๓ หลักอัปปมาทธรรม	๔๐
๓.๔ สรุป	๔๕
บทที่ ๔ แนวทางการปฏิบัติตามหลักคำสอนเกี่ยวกับบารมีลักษณะในพระพุทธศาสนา	๔๗
๔.๑ แนวทางปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา	๔๗
๔.๑.๑ สารสำคัญของหลักไตรสิกขา	๔๗
๔.๑.๒ แนวทางปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา	๔๘
๔.๒ แนวทางปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔	๖๔
๔.๒.๑ สารสำคัญของอริยสัจ ๔	๖๔
๔.๒.๒ แนวทางปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔	๖๔
๔.๓ แนวทางปฏิบัติตามหลักอัปปมาทธรรม	๘๓
๔.๓.๑ สารสำคัญของหลักอัปปมาทธรรม	๘๓
๔.๓.๒ แนวทางปฏิบัติตามหลักอัปปมาทธรรม	๘๗
๔.๔ สรุป	๘๙
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๙๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๖
บรรณานุกรม	๙๗
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.ม.หา. (ไทย) ๕/๑๖/๒๑-๒๒. หมายถึง วินยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย) พระไตรปิฎก เล่ม ๕ ข้อ ๑๖ หน้า ๒๑-๒๒.

อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล) การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ภาค (ถ้ามี) /ตอน (ถ้ามี)/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ขุ.ท.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๑๐๐. หมายถึง ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย) เล่ม ๑ ภาค ๒ ตอน ๒ หน้า ๑๐๐. ขุ.ท.อ. (ไทย) ๑/๓/-/๔๙๘. หมายถึง ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี อุทานอรรถกถา (ภาษาไทย) เล่ม ๑ ภาค ๓ หน้า ๔๙๘.

ปกรณ์วิเสสภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิสุทฺธิ. (ไทย) ๒/๕๕/๙๙. หมายถึง วิสุทฺธิมรรคปกรณ์ (ภาษาไทย) ภาค ๒ ข้อ ๕๕ หน้า ๙๙. อธิบายดังนี้

วิสุทฺธิ.(ไทย) หมายถึง วิสุทฺธิมรรคปกรณ์(ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙. ๑ หมายถึง ภาค ๑, ๒ หมายถึง ภาค ๒

พระวินัยปิฎก

วิ.จ.	(ไทย)	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป.	(ไทย)	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ม.		(ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวรรค
		(ภาษาไทย)		
วิ.ม.หา.		(ไทย)	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค
		(ภาษาไทย)		

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)

อง.ฉก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉักกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏีสัมภิตามรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย)	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.สง. (ไทย)	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ขุ.ธ.อ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ม.อ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สมุ้งคลวิลาสินี มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.สี.อ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สมุ้งคลวิลาสินี สีลขันธวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.อ. (ไทย)	อภิธรรมปิฎก	วิภังค	สัมโมหวิโนทนีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
-----------------	-------------	--------	----------------------	-----------